

**Γιώργος
Νικητιάδης**

**«ΜΑΥΡΟ+»
& «ΔΑΓΚΩΤΟ»**

Σταυρός προτίμησης ή λίστα;

ΤΙΤΛΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ: «**Μάυρο**» και «**δαγκωτό**»
ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ: Γιώργος Νικητιάδης
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ – ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Γιώργος Κασαπίδης
ΣΥΝΘΕΣΗ – ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Δημήτρης Χαροκόπος
ΕΙΚΟΝΑ ΟΠΙΣΘΟΦΥΛΛΟΥ:
Κάλπη σφαιριδίων, πιστό αντίγραφο που φυλάσσεται
στη Βουλή των Ελλήνων, σε φωτογράφιση Παντελή Σαΐτα
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Ραλλού Ρουχωτά

© Γιώργος Νικητιάδης, 2015
© ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2015

Πρώτη έκδοση: Δεκέμβριος 2015

Έντυπη έκδοση ISBN 978-618-01-1510-9
Ηλεκτρονική έκδοση ISBN 978-618-01-1511-6

Τυπώθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σε χαρτί ελεύθερο χημικών ουσιών, προερχόμενο αποκλειστικά και μόνο από δάση που καλλιεργούνται για την παραγωγή χαρτιού.

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής αδείας του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, διανομή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση, παρουσίαση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.

Έδρα: Τατοίου 121, 144 52 Μεταμόρφωση
Βιβλιοπωλείο: Εμμ. Μπενάκη 13-15, 106 78 Αθήνα
Τηλ.: 2102804800 • fax: 2102819550 • e-mail: info@psychogios.gr • www.psychogios.gr

PSICHOGIOS PUBLICATIONS S.A.

Head Office: 121, Tatoiou Str., 144 52 Metamorfossi, Greece
Bookstore: 13-15, Emm. Benaki Str., 106 78 Athens, Greece
Tel.: 2102804800 • fax: 2102819550 • e-mail: info@psychogios.gr • www.psychogios.gr

**Γιώργος
Νικητιάδης**

**«ΜΑΥΡΟ+»
& «ΔΑΓΚΩΤΟ»**

Σταυρός προτίμησης ή λίστα;

Πρόλογος:

Γιώργος Σωτηρέλης,

Καθηγητής Συνταγματικού Δικαίου

ΑΛΛΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ

Τουρισμός: Δώδεκα θέσεις
Δωδεκάνησος: Δώδεκα όνειρα, εκδ. Λιβάνη, 2007

*Στους σημερινούς και στους μελλοντικούς βουλευτές,
με την ελπίδα να απαλλαγούν σύντομα
από το άγχος του «σταυρού του μαρτυρίου»
για την εκλογή ή επανεκλογή τους.*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Προλεγόμενα	11
Πρόλογος	17
Εισαγωγή	25
Τρόποι ανάδειξης βουλευτών και εκλογικά συστήματα	31
Από το σφαιρίδιο στον σταυρό – Το μαύρισμα και το δαγκωτό	37
Βουλευτές χωρίς σταυρό – Ψηφοδέλτιο Επικρατείας – Εκλογές εντός 18μήνου από τις τελευταίες	42
Χωρίς σταυρό οι εκλογές εντός 18μήνου	46
Η επιβίωση του σταυρού – Η αυτοαναιρεθείσα επανάσταση	49
Τα επιχειρήματα υπέρ του σταυρού – Οι «σταυρο- λάτρες»	65
Τα επιχειρήματα κατά του σταυρού	81
Τι ισχύει σε άλλες χώρες	105
Το ιδεολογικό και πολιτικό στίγμα του σταυρού προτίμησης – Οι θέσεις της Αριστεράς	111
Η πέραν του ΠΑΣΟΚ Αριστερά και ο σταυρός προτίμησης	114

Οι δυσμενείς επιπτώσεις του σταυρού στις αυτοδιο-	
κητικές εκλογές	121
Ευρωεκλογές 2014 – Εθνικές εκλογές Σεπτεμβρίου 2015	125
Τα χαρακτηριστικά ενός νόμου χωρίς σταυρό –	
Προτάσεις για έναν άλλο εκλογικό νόμο	129
Επίλογος	139

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

Γενεσιουργός αιτία της συγγραφής του παρόντος βιβλίου υπήρξε η βαθιά μου πεποίθηση ότι ο τρόπος ανάδειξης των βουλευτών στο Εθνικό Κοινοβούλιο της χώρας μας με σταυρό προτίμησης οδηγεί σε πλήρη απαξίωση της πολιτικής, σε υποβιβασμό της αξιοπρέπειας του ατόμου και σε συμπεριφορές που δεν τιμούν τον πολιτισμό μας. Οι νοσηρές σχέσεις που αναπτύσσονται μεταξύ βουλευτών κυρίως του ιδίου κόμματος, καθώς και μεταξύ εκπροσώπων του Έθνους και πολιτών, φτάνουν πολλές φορές σε τόσο χαμηλό επίπεδο, που αναρωτιέται κανείς αν η ενασχόληση με την πολιτική γίνεται για κάποιο ευγενή σκοπό ή για να ικανοποιηθούν ταπεινά κίνητρα και επιθυμίες. Το σημαντικότερο, ο σταυρός προτίμησης πέραν του ότι ενισχύει το σύστημα των πελατειακών σχέσεων μεταξύ πολίτη και πολιτικού, καθιστά τον πολιτικό έρμαιο της οικονομικής και μιντιακής εξουσίας τόσο σε τοπικό όσο και σε πανελλήνιο επίπεδο.

Το σύστημα που περιέγραψα παραπάνω δυστυχώς δεν επιτρέπει, ούτε επέτρεψε για χρόνια ολόκληρα, στον Έλληνα και στην Ελληνίδα βουλευτή να αναπτύξουν το σύνολο των δυνατοτήτων τους και μοιάζει να τους έχει εγκλωβίσει σε ένα φαύλο κύκλο ανασφάλειας, πότε για την εκλογή ή επανεκλογή τους και πότε για την πρωτιά ή τον μεγάλο αριθμό σταυρών που επιθυμούν να συγκεντρώσουν.

Αναγκάζονται οι βουλευτές, τότε οι ίδιοι και τότε μέσω των συνεργατών τους και των γραφείων τους, να αφιερώνουν χιλιάδες ώρες για την εξυπηρέτηση των πολιτών και την προώθηση αιτημάτων, όταν είναι βέβαιο ότι αφιερώνοντας τον ίδιο χρόνο σε δημιουργικό έργο, θα είχαν εξαλείψει πρώτα απ' όλα τις αιτίες που δημιουργούν αυτό το φαύλο σύστημα. Ένα σύστημα του οποίου η καταπολέμηση και η εξαφάνιση θα έπρεπε να αποτελεί πρωταρχικό στόχο των πολιτικών και της πολιτικής. Ένα σύστημα που επιβιώνει κυρίως επειδή βολεύει όσους δε θα είχαν τύχη και νόημα ύπαρξης σε μια πολιτεία που θα απαιτούσε οι καλύτεροι να αναδεικνύονται με βάση την ικανότητά τους να βοηθούν συνολικώς την πατρίδα, το Έθνος και τον λαό και όχι τη δυνατότητά τους και την «καπατσοσύνη» τους να εξυπηρετούν τους ψηφοφόρους τους. Ταυτοχρόνως όμως, ένα σύστημα που βολεύει και όσα παραιοιτικά και αεριτζήδικα συμφέροντα επιδιώκουν να έχουμε βουλευτές χωρίς φωνή, εξαρτημένους οικονομικώς από αυτό.

Την ίδια ώρα ο πολίτης αναγκάζεται να επιβιώνει μέσα στο φαύλο αυτό σύστημα, το οποίο τον υποχρεώνει να ζητάει παρέμβαση ακόμη και για τα πλέον αυτονόητα θέματα, όπως η είσοδος σε ένα νοσοκομείο, η διασφάλιση ενός καλού γιατρού, η επιλογή περιοχής όπου θα υπηρετήσει ο στρατιώτης, η μετάθεση ενός δημόσιου υπάλληλου και βεβαίως, το κορυφαίο, η εύρεση εργασίας. Όλα αυτά κρατάνε τους Έλληνες και τις Ελληνίδες εγκλωβισμένους σε ένα σύστημα διακυβέρνησης που πρέπει να εξαλειφθεί.

Η έλλειψη ενός βιβλίου στην ελληνική βιβλιογραφία που να ασχολείται αποκλειστικώς με το θέμα του σταυρού προτίμησης ως τρόπου ανάδειξης των βουλευτών συντέινει σημαντικά στην απόφασή μου για τη συγγραφή του βιβλίου που

έχετε στα χέρια σας. Ως πολιτικό ον, θα είμαι ικανοποιημένος αν με το βιβλίο αυτό δημιουργηθούν κάποιες σκέψεις και προβληματισμοί, έστω και ως πετραδάκια που θα χτίσουν ένα μικρό τοίχο μιας άλλης φωνής. Το γεγονός ότι από το 2012 δεν είμαι μέλος του Εθνικού Κοινοβουλίου μου έδωσε τη δυνατότητα της ανεύρεσης του αναγκαίου χρόνου για να προσεγγίσω με τον σεβασμό που απαιτείται ένα τέτοιο θέμα. Το αναφέρω, όχι βεβαίως για να θεωρηθεί ότι απαιτήθηκαν τρία χρόνια για τη δουλειά που έχετε μπροστά σας, αλλά σίγουρα για να εξηγήσω ότι για έναν πολίτη όπως εγώ που έχει μάθει να ασχολείται με το επάγγελμά του 12-14 ώρες ημερησίως και συνεχίζει να ασχολείται παραλλήλως και με τα κοινά, δεν είναι καθόλου εύκολο να βρει τον χρόνο για να πραγματοποιήσει έρευνα, να κάνει επιλογές και να συγγράψει ένα βιβλίο. Το έκανα κυρίως επειδή θεωρώ το υπό συζήτηση θέμα κορυφαίο για τους θεσμούς μας.

Βαθύτερη επιθυμία μου να συμβάλω κατά το μέτρο των δυνατοτήτων μου ώστε να καταργηθεί ο σταυρός προτίμησης και να καθιερωθεί ο κατάλογος (λίστα) και η θεσμοθέτηση τουλάχιστον 180 μονοεδρικών περιφερειών για την εκλογή των εκπροσώπων του Έθνους στη Βουλή των Ελλήνων. Τη θεώρησα στοιχειώδη πολιτική μου υποχρέωση απέναντι στους συμπολίτες μου και στην πατρίδα μου.

Προκειμένου να βοηθηθεί ο αναγνώστης που θα ενδιαφερθεί και θα διαβάσει το βιβλίο αυτό, θεωρώ σκόπιμο ν' αναφερθώ στον πολιτικό χρόνο που διανύουμε και στα χαρακτηριστικά της πολιτικής συγκυρίας τη χρονική στιγμή της ολοκλήρωσης αυτού του βιβλίου.

Στο τέλος Οκτωβρίου του 2015 οπότε ολοκληρώθηκε το παρόν πόνημα, η χώρα συνεχίζει να υφίσταται τα δεινά της

οικονομικής κρίσης που ξέσπασε από το 2009 και οδήγησε στην υπογραφή τριών μνημονίων με τους δανειστές μας.

Στο τιμόνι της χώρας βρίσκεται ο πρωθυπουργός Αλέξης Τσίπρας, ως πρόεδρος της κυβέρνησης που σχηματίστηκε από τα κόμματα ΣΥΡΙΖΑ και ΑΝΕΛ. Ο σημερινός πρωθυπουργός φέρει την ευθύνη υπογραφής του τρίτου μνημονίου.

Το έτος 2015, η χώρα οδηγήθηκε δύο φορές σε εκλογές. Οι πρώτες έγιναν τον Ιανουάριο και έφεραν στην εξουσία για πρώτη φορά ένα κόμμα που θεωρητικώς τουλάχιστον (στην πράξη δεν έχει φανεί ακόμη έως σήμερα) ανήκει στον χώρο της Αριστεράς. Η κυβέρνηση αυτή, ύστερα από διαπραγματεύσεις που διήρκεσαν 6 μήνες, έφερε προς υπογραφή, εν μέσω αντιδράσεων από μεγάλο αριθμό βουλευτών του ΣΥΡΙΖΑ, το τρίτο μνημόνιο. Το μνημόνιο αυτό δε θα ψηφιζόταν στη Βουλή, αν δεν είχαν συμπράξει τα κόμματα της Νέας Δημοκρατίας, του ΠΟΤΑΜΙΟΥ και του ΠΑΣΟΚ, δεδομένου ότι εντός του ΣΥΡΙΖΑ υπήρχαν διαφωνίες από 39 βουλευτές που δεν το ψήφισαν (το σύνολο των βουλευτών ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛ ήταν 162). Μετά την ανταρσία αυτή εντός του ΣΥΡΙΖΑ, ο πρωθυπουργός δεν είχε καμία απολύτως διεξοδο πλην των εκλογών, οι οποίες πραγματοποιήθηκαν στις 20 Σεπτεμβρίου 2015.

Οι εκλογές αυτές έγιναν εκ του νόμου με κατάλογο υποψηφίων (λίστα), καθότι ακολούθησαν μόλις οκτώ μήνες από τις προηγούμενες (ο εκλογικός νόμος προβλέπει λίστα, εφόσον δεν έχει παρέλθει 18μηνο). Οι διαφωνήσαντες βουλευτές του ΣΥΡΙΖΑ, μπροστά στον κίνδυνο να τεθούν εκτός καταλόγου υποψηφίων (λίστα) ή σε μη εκλόγιμες θέσεις, αποχώρησαν και δημιούργησαν δικό τους κόμμα (Λαϊκή Ενότητα). Τα αποτελέσματα των εκλογών δικαίωσαν απολύτως τον κ. Τσίπρα. Όχι απλώς κατάφερε να εκλέξει μία κατ' αρχήν ελεγχό-

μενη κοινοβουλευτική ομάδα και να μην εισέλθει στη Βουλή η Λαϊκή Ενότητα, αλλά διασφάλισε εκ νέου μαζί με το κόμμα των ΑΝΕΛ αυτοδυναμία στη Βουλή.

Θεώρησα σκόπιμη ετούτη τη μικρή αναδρομή, διότι ο πολιτικός χρόνος έχει τέτοια δυναμική, ώστε συχνά δεν μπορεί να υπολογιστεί με τις μονάδες μέτρησης του κανονικού χρόνου. Αν ο κ. Τσίπρας φανεί συνεπής με τις εξαγγελίες του στη Βουλή για συνταγματική αναθεώρηση και αν αλλάξει ο εκλογικός νόμος ή αν καταργηθεί ο σταυρός προτίμησης, τότε το βιβλίο αυτό θα διαβαστεί με εντελώς διαφορετικό τρόπο. Ενδεχομένως (και το εύχομαι ολοψύχως), να μην παρουσιάζει το ίδιο ενδιαφέρον. Ξαναλέω όμως, ο πολιτικός χρόνος έχει τη δική του δυναμική και ό,τι έχει σχέση με την πολιτική (το παρόν βιβλίο είναι απολύτως πολιτικό) είναι πάντοτε σχετικό. Το μόνο που πρέπει να μένει χωρίς επηρεασμούς είναι οι αξίες και οι αρχές που διέπουν κάθε πολιτικό. Αυτές δεν πρέπει να υφίστανται τη φθορά του χρόνου. Οφείλουν να είναι διαχρονικές και να μένουν αναλλοίωτες.

Για τη συγγραφή του παρόντος, συμβουλευτήκα και με βοήθησαν πολλές και πολλοί καλοί φίλοι και φίλες, που με τη γνώση τους, τις εμπειρίες τους και την ανταλλαγή απόψεων μαζί μου βοήθησαν στη διαμόρφωση του τελικού κειμένου.

Ιδιαίτερώς θέλω να ευχαριστήσω την κα Ελένη Δρούλια, προϊσταμένη του τμήματος της κοινοβουλευτικής βιβλιοθήκης της Βουλής των Ελλήνων καθώς και την κα Αγγελική Καραπάνου στις ειδικές συλλογές της βιβλιοθήκης, για την εξυπηρέτηση της οποίας έτυχα, προκειμένου να έχω εύκολη και ταχεία πρόσβαση στις συλλογές της βιβλιοθήκης της Βουλής, την Έφη Πλιάτσικα και τον Δημήτρη Τσιλίκη, νέους δικηγόρους, για την πολύτιμη βοήθειά τους στη συγκέντρωση μέρους του

υλικού για το βιβλίο, την Κατερίνα Γεωργιάδη και τη Βάνα Βερροιοπούλου για την υπομονή και την ανοχή τους στη διαρκή αλλαγή των κειμένων κατά τη δακτυλογράφηση, τον Μιχάλη Καρχιμάκη, π. βουλευτή και υπουργό, τον Θανάση Παφίλη, βουλευτή του ΚΚΕ, και τον Μιλτιάδη Παπαϊωάννου π. βουλευτή και π. υπουργό, για τις συζητήσεις που έκανα μαζί τους για το βιβλίο και τις πολύτιμες πληροφορίες και τα στοιχεία που μου έδωσαν, τον Θανάση Ξηρό, καλό φίλο και συνεργάτη, για τη σημαντική του συμβολή στην έρευνά μου για τις ξένες χώρες, τους Ροβέρτο και Ελένη Σπυροπούλου, στενούς φίλους, που πολλές φορές με ανέχτηκαν, όταν κάναμε συζητήσεις για τον σταυρό προτίμησης και τη «χρησιμότητά» του, τον καλό φίλο φωτογράφο Παντελή Σαΐτα για τη φωτογράφιση της κάλπης του οπισθοφύλλου, τους Μανώλη Καραγεώργη και Κωνσταντίνο Σαχλά, «εκκολαπτόμενους δικηγόρους», για τη βοήθειά τους στην κατηγοριοποίηση των θεμάτων, τον καθηγητή του Πανεπιστημίου Αθηνών Ηλία Νικολακόπουλο για τις πολύτιμες παρατηρήσεις του στο κείμενο και για το σημείωμά του στο «αυτί», τον εκδότη Θάνο Ψυχογιό που προχώρησε στην έκδοση του βιβλίου, καθώς και όλους τους συνεργάτες του για τις χρήσιμες παρατηρήσεις τους και κυρίως τον φίλο καθηγητή του Συνταγματικού Δικαίου Γιώργο Σωτηρέλη, που όχι μόνο με ενθάρρυνε για τη συγγραφή του βιβλίου, αλλά μου έκανε και την εξαιρετική τιμή να γράψει τον πρόλογο. Κλείνοντας, αισθάνομαι την ανάγκη να ευχαριστήσω τους δύο ανθρώπους που με ανέχτηκαν και συνεχίζουν να με ανέχονται έως σήμερα, κάνοντας τεράστια υπομονή τις ατέλειωτες ώρες της εργασιομανίας μου προς κάθε κατεύθυνση και όχι μόνο για τη συγγραφή του παρόντος βιβλίου. Αναφέρομαι στη σύζυγό μου Γιούλα και στην κόρη μου Αντέλλα.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το ιδιαίτερο ενδιαφέρον του βιβλίου του φίλου Γιώργου Νικητιάδη, το οποίο έχω τη χαρά να προλογίσω, έγκειται στο ότι με αυτό επιχειρείται για πρώτη φορά, απ' όσο τουλάχιστον γνωρίζω, μια ολοκληρωμένη, συστηματική και σε βάθος κριτική του σταυρού προτίμησης ως τρόπου ανάδειξης των αντιπροσώπων του λαού.

Πράγματι, στο βιβλίο αυτό όχι μόνο παρουσιάζονται συνθετικά και σχεδόν εξαντλητικά όλες οι έως τώρα διάχυτες και αποσπασματικές επικρίσεις για το σύστημα αυτό, που έχουν διατυπωθεί είτε από τον χώρο της επιστήμης είτε από τον χώρο της πολιτικής, αλλά και παρατίθενται πλούσια σχετικά στοιχεία τόσο για την ιστορική διαδρομή των εκλογικών θεσμών από καταβολής του νέου ελληνικού κράτους – εμπλουτισμένα μάλιστα με νομοθετικό υλικό και διανθισμένα με γλαφυρές περιγραφές– όσο και για τα ισχύοντα σε άλλα ευρωπαϊκά κράτη με ισχυρή κοινοβουλευτική παράδοση, στα οποία βέβαια ο σταυρός προτίμησης, όπως τον γνωρίζουμε στη χώρα μας, μόνο κατ' εξαίρεση απαντά.

Ωστόσο, ούτε η παράθεση κριτικών πολιτικών και επιστημονικών απόψεων αλλά ούτε και η περιδιάβαση σε ιστορι-

κά και συγκριτικά στοιχεία αποτελεί τη βασική μέριμνα του συγγραφέα. Όλα αυτά συγκροτούν απλώς το αναγκαίο νομικοπολιτικό υπόβαθρο για να προχωρήσει στο κύριο μέρος της μελέτης του, που δεν είναι άλλο από τη διατύπωση μιας εφ' όλης της ύλης και εμπεριστατωμένης επιχειρηματολογίας κατά του συστήματος σταυρού προτίμησης, με ιδιαίτερη έμφαση στην αποδόμηση σημείο προς σημείο των θέσεων των υπερμάχων του.

Ο συγγραφέας, πάντως, ούτε ισχυρίζεται ούτε προσποιείται ότι πραγματεύεται το θέμα του υπό το πρίσμα –δηλαδή με την απόσταση αλλά και τις προδιαγραφές– που επιβάλλει μια αυστηρά επιστημονική προσέγγιση. Κάθε άλλο μάλιστα. Έχοντας πίσω του μια ευδόκιμη πορεία στην πολιτική αλλά και μια σειρά εύστοχων παρεμβάσεων στην πολιτική επικαιρότητα, μιλά βιωματικά, με εμφανή και έντονη την επιρροή των προσλαμβανουσών του παραστάσεων και με σαφή –και συχνά παθιασμένη– την τοποθέτησή του ευθύς εξ αρχής υπέρ της κατάργησης του σταυρού προτίμησης.

Ο συγκεκριμένος αυτός χαρακτήρας της μελέτης, όμως, δε σημαίνει σε καμία περίπτωση πρόχειρη, ατεκμηρίωτη και οιονεί αξιωματική επιχειρηματολογία, στην οποία μας έχουν συνηθίσει πολλοί πολιτικοί στα κείμενά τους. Ο συγγραφέας να μεν εκφράζει ήδη από την εισαγωγή τη μετά βδελυγμίας αποστροφή του προς τον σταυρό προτίμησης –και συνακόλουθα την απογοήτευσή του για την πρόσκαιρη μόνο κατάργησή του στις εκλογές του 1985– πλην όμως καταβάλλει ιδιαίτερη προσπάθεια για να παρουσιάσει και τις θέσεις της άλλης πλευράς, και μάλιστα με ιδιαίτερη προσοχή, ώστε να μην παραβλέψει κανένα σχετικό επιχείρημα αλλά και καμία ειδικότερη άποψη που σχετίζεται με το θέμα.

Έτσι, στο βιβλίο αυτό περιέχονται πράγματι σε αδρές γραμμές όλες οι θέσεις και όλες οι απόψεις υπέρ του σταυρού προτίμησης, διότι είναι φανερό το άγχος του συγγραφέα να αντιπαρατεθεί με το σύνολο της σχετικής επιχειρηματολογίας, χωρίς να αφήσει κανένα σημείο ασχολίαστο. Και όσο κι αν η αντιπαράθεση αυτή γίνεται κατά κύριο λόγο με πολιτικούς όρους και με πολιτικά επιχειρήματα, είναι φανερή η άντληση επιχειρημάτων από το επιστημονικό υπόστρωμα της μελέτης, με ιδιαίτερο μάλιστα σεβασμό αλλά και συνεχείς αναφορές στις θέσεις των αείμνηστων δασκάλων μου Αριστόβουλου Μάνεση και Δημήτρη Τσάτσου, οι οποίοι είχαν τοποθετηθεί σαφώς υπέρ της κατάργησης του σταυρού προτίμησης.

Στο σημείο αυτό είναι νομίζω χρήσιμη μια γενικότερη παρατήρηση. Πέρα από την επιρροή του επιστημονικού λόγου στον πολιτικό σε ό,τι αφορά την πραγμάτευση τέτοιων θεμάτων, σε μεγάλο βαθμό ισχύει και το αντίθετο. Ο πολιτικός λόγος, ιδίως όταν είναι ευθύς, αυθεντικός και βιωματικός, εμπλουτίζει και αυτός με τη σειρά του τον επιστημονικό, είτε προσθέτοντας νέα επιχειρήματα είτε, συνηθέστερα, ενισχύοντας πλευρές και πτυχές των ήδη διατυπωμένων επιχειρημάτων.

Αυτό ακριβώς συμβαίνει εν προκειμένω με τον λόγο του Γιώργου Νικητιάδη. Οι ειδικότερες επισημάνσεις του για το τι σημαίνει το σύστημα του σταυρού προτίμησης στην καθημερινή ζωή ενός βουλευτή –και ιδίως για το πόσο το σύστημα αυτό στρεβλώνει τη σχέση του με τις δημόσιες υπηρεσίες, με την Τοπική Αυτοδιοίκηση αλλά και με τον ίδιο τον ψηφοφόρο– σε συνδυασμό με τη ζοφερή εικόνα που αναδίδουν γενικότερα οι περιγραφές του για τον ρόλο, την οργάνωση και τις αρνητικές συνέπειες του πελατειακού συστήματος στη σύγ-

χρονη πολιτική πραγματικότητα ναι μεν δεν κομίζουν γλαύκα ες Αθήνας, πλην όμως βοηθούν σημαντικά στο να κατανοήσει κανείς στην πράξη μια από τις σημαντικότερες ρίζες της κακοδαιμονίας του πολιτικού μας συστήματος.

Έχω τονίσει επανειλημμένα στο παρελθόν, τόσο σε γενικότερη μελέτη μου (*Σύνταγμα και δημοκρατία στην εποχή της παγκοσμιοποίησης*, Αντ. Σάκκουλας, Αθήνα 2000) όσο και σε επιστημονική αρθρογραφία, ότι το σύστημα του σταυρού προτίμησης είναι η μήτρα της πελατειακής συναλλαγής και κατ' επέκταση η πολιτική γάγγραινα που έχει μολύνει εγγενώς το πολιτικό μας σύστημα, κατατρώχοντας ζωτικής σημασίας θεσμούς και διαδικασίες, αποπροσανατολίζοντας και αποϊδεολογικοποιώντας την πολιτική διαμάχη και αναγορεύοντας τα ΜΜΕ σε «χορηγούς επικοινωνίας» τόσο των βουλευτών όσο –εσχάτως– και των ευρωβουλευτών (μετά την πρόσφατη καταστροφική επέκταση του σταυρού προτίμησης και στις ευρωεκλογές). Ωστόσο, επειδή ανήκω σε αυτούς που, όπως λέει ο συγγραφέας, δεν έχουν αναμειχθεί στην ενεργό πολιτική λόγω απέχθειας προς το σύστημα του σταυρού προτίμησης, πρέπει να παραδεχθώ ότι πριν διαβάσω το βιβλίο, δεν είχα πλήρη εικόνα ούτε ως προς το εύρος των πρακτικών αυτής της συναλλαγής –είτε υπό την παραδοσιακή, πλην διαρκώς και ευρηματικά εμπλουτιζόμενη, είτε υπό τη σύγχρονη «μιντιακή» εκδοχή της– αλλά ούτε και ως προς το βάθος της διάβρωσης των αντιπροσωπευτικών μας θεσμών.

Αυτό ιδίως που μου έκανε ιδιαίτερη εντύπωση, παρότι δεν το συναντώ πρώτη φορά, είναι το πόσο ανάγλυφα προκύπτει, διαβάζοντας και πίσω από τις γραμμές αυτής της μελέτης, ο ρόλος του βουλευτή σαν του πλέον τραγικού ήρωα του ισχύοντος πολιτικού μας συστήματος. Φαινομενικά παντοδύ-

ναμος και κυρίαρχος, σχεδόν δυνάστης, σε τοπικό επίπεδο, ιδίως στις εκτός κέντρου εκλογικές περιφέρειες, με πολλές σχέσεις και διασυνδέσεις επιρροής, αλλά ταυτόχρονα και ο πλέον αδύναμος κρίκος του εν λόγω συστήματος, υποκείμενος σε συνεχείς πιέσεις και παντοειδείς πολιτικούς εκβιασμούς από τους φορείς της τοπικής διαπλοκής και από τους ποικίλους διαμεσολαβητές, που έχουν υποκαταστήσει –αλλά και «αναβαθμίσει» με νέες μεθόδους– τον ρόλο του τοπικού κομματάρχη. Πίσω απ’ όλα αυτά αναδύεται ένα ολόκληρο παρασύστημα που φαλκιδεύει τη λαϊκή κυριαρχία, αδρανοποιεί ή καθιστά μεροληπτικές την κρατική διοίκηση και την Τοπική Αυτοδιοίκηση, περιθωριοποιεί τις τοπικές κομματικές οργανώσεις και αναδεικνύει την οδυνηρή πραγματικότητα των σημερινών μέσων της κατ’ ευφημισμόν ενημέρωσης...

Διαβάζοντας λοιπόν κανείς όλα όσα περιέχονται στη μελέτη –άλλοτε συστηματικά και άλλοτε αποσπασματικά ή επ’ ευκαιρία της ανάπτυξης μιας ειδικότερης επιχειρηματολογίας–, αλλά και μαντεύοντας ή συνάγοντας πολύ περισσότερα πίσω από τις γραμμές της, κατανοεί σε μεγάλο βαθμό τόσο το πάθος όσο και το απόλυτο των θέσεων του συγγραφέα ως προς τον σταυρό προτίμησης. Καταλαβαίνει ιδίως γιατί δεν αποδέχεται ούτε καν ενδιάμεσα συστήματα –όπως η ανατρεπόμενη λίστα με αναλογικό σύστημα ή οι περισσότερες της μιας κομματικές υποψηφιότητες σε μονοεδρικές εκλογικές περιφέρειες με πλειοψηφικό σύστημα– τα οποία πάντως, κατά την άποψή μου, θα ήταν ίσως ένα αναγκαίο μεταβατικό στάδιο σε μια χώρα που έχει τόσο ισχυρή παράδοση του συγκεκριμένου τρόπου ανάδειξης των βουλευτών.

Δε θα ήθελα να επεκταθώ και σε άλλες επιμέρους θέσεις του συγγραφέα, για τις οποίες διατηρώ επιφυλάξεις –όπως

για παράδειγμα η προτίμησή του για ένα πλειοψηφικό κατά βάση σύστημα, το οποίο είναι σε κάθε περίπτωση άδικο και προβληματικό—διότι κατά την άποψή μου οι θέσεις αυτές διατυπώνονται μάλλον παρεμπιπτόντως και στο πλαίσιο της αναζήτησης εναλλακτικών λύσεων απέναντι στον σταυρό προτίμησης. Ως εκ τούτου, μια απουσασματική κριτική σε τέτοιες θέσεις θα αδικούσε νομίζω το κύριο σώμα της μελέτης που είναι, όπως προαναφέρθηκε, η συστηματική πολιτική αντιπαράθεση με τις κρατούσες αντιλήψεις και πρακτικές για την ανάδειξη των βουλευτών. Πολλώ δε μάλλον όταν η αντιπαράθεση αυτή εμπεριέχει ιδιαίτερα εύστοχες απόψεις, αλλά και πρόσφορες εναλλακτικές προτάσεις, προκειμένου να πεισθεί το πολιτικό σύστημα να προχωρήσει επιτέλους σε μια μείζονα μεταρρυθμιστική τομή, την οποία ο συγγραφέας συνδέει ευθέως –και ορθώς– με ένα συνολικότερο προοδευτικό εκσυγχρονισμό του πολιτικού μας συστήματος.

Κλείνοντας, θα ήθελα να αναδείξω ιδιαίτερα την απάντηση που δίνει ο συγγραφέας στα δύο πιο σημαντικά –και αλληλένδετα εντέλει– επιχειρήματα των υπερμάχων του σταυρού προτίμησης, που συνοψίζονται αφενός μεν στην επίκληση του δημοκρατικού χαρακτήρα του, αφετέρου δε στον κίνδυνο της παντοδυναμίας του αρχηγού που εγκυμονεί κατ' αυτούς η κατάργησή του. Η σημασία της απάντησης έγκειται στο ότι αυτή δεν εστιάζεται απλώς στο ψευδεπίγραφο αυτών των ισχυρισμών, αλλά αποσκοπεί και σε μια συνολική ανατροπή τους, προβάλλοντας ιδίως τον νομοτελειακό θετικό αντίκτυπο που θα έχει η κατάργηση του σταυρού προτίμησης στη δημοκρατική εσωτερική οργάνωση των κομμάτων. Με άλλα λόγια, αυτό που αποτελεί την πεμπτούσιā και το καταστάλαγμα της μελέτης είναι ότι με την κατάργηση του σταυρού η ίδια

πολιτική πραγματικότητα θα επιβάλει στα κόμματα τη μόνη αξιόπιστη εναλλακτική λύση απέναντι στην ψευδαίσθηση της δημοκρατικής επιλογής που παρέχει το παρόν σύστημα. Και αυτή δεν είναι άλλη από την καθιέρωση της ανεύρετης έως τώρα εσωκομματικής δημοκρατίας, με επίκεντρο μια ουσιαστική και πολλαπλά εγγυημένη συμμετοχή της βάσης των κομμάτων ως κομβικής σημασίας συνταγματικών θεσμών στην ανάδειξη των υποψηφίων.

*Γιώργος Σωτηρέλης,
Καθηγητής Συνταγματικού Δικαίου*

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Αν το οικονομικό έλλειμμα της χώρας αποτελεί το σημαντικότερο πρόβλημά μας, ένα άλλο έλλειμμα που δυστυχώς δε φαίνεται να προσεγγίζουμε με τη δέουσα προσοχή είναι εξίσου σημαντικό, αν όχι και σπουδαιότερο. Αναφέρομαι στο θεσμικό έλλειμμα από το οποίο η χώρα υποφέρει εδώ και πολλά χρόνια και που οδηγεί με μαθηματική ακρίβεια στο οικονομικό έλλειμμα. Εμμένω ιδιαίτερος στον ισχυρισμό αυτό καθότι, κοιτάζοντας κατάματα στον καθρέφτη της Ιστορίας, οφείλουμε πιστεύω να αναρωτηθούμε: Αν οι θεσμοί μας λειτουργούσαν, θα είχαμε οδηγηθεί στα όρια της χρεοκοπίας; Αν λειτουργούσε η Δημόσια Διοίκηση με παραγωγικό τρόπο, αν η Δικαιοσύνη αποδιδόταν ταχύτερα, αν το κράτος λειτουργούσε με μοναδικό στόχο την προστασία του πολίτη, αν δεν είχαμε κομματικοποιήσει το κράτος και ταυτοχρόνως κρατικοποιήσει τα κόμματά μας, αν δεν υπήρχε διαφθορά παντού, αν αντιμετωπιζόταν το λαθρεμπόριο, αν ενισχύονταν οι πραγματικώς υγιείς επιχειρήσεις, αν δεν κλείναμε τα μάτια στον αθέμιτο ανταγωνισμό, αν είχαμε καταπολεμήσει τη φοροδιαφυγή αν, αν, αν... θα είχαμε φτάσει ποτέ στα οικονομικά αδιέξοδα που φτάσαμε; Ο καθένας ας

προσπαθήσει με ειλικρίνεια να δώσει τη δική του απάντηση.

Στην κοινοβουλευτική μας δημοκρατία, την αρμοδιότητα για να εντοπιστούν, να ελεγχθούν και να εξαιρεθούν με αποτελεσματικό τρόπο τα παραπάνω ελλείμματα την έχει πρωταρχικώς η Βουλή. Η Βουλή που αποτελεί θεωρητικώς τον ισχυρότερο θεσμό του κράτους. Η Βουλή με τα 300 μέλη της που οφείλουμε ως συνειδητοποιημένοι πολίτες να στηρίξουμε και να εξοπλίσουμε, ώστε να παράξουν πολιτική και να έχουν την ικανότητα αντίστασης και ελεύθερης επιλογής σε κάθε απόφασή τους. Αντ' αυτού, το πολιτικό μας σύστημα έχει επιτρέψει την ανάπτυξη ενός αισχρού πελατειακού κράτους και έχει για πολλά χρόνια τώρα καταστήσει τον βουλευτή έρμαιο διαφόρων οικονομικών και μιντιακών συμφερόντων και βεβαίως έρμαιο ταγμένο στην παρεμβατική εξυπηρέτηση (ρουσφέτι) των ψηφοφόρων. Των ψηφοφόρων που, δυστυχώς, κι αυτοί με τη σειρά τους έχουν καταστεί αιχμάλωτοι ενός απαράδεκτου συστήματος λειτουργίας της πολιτείας.

Είμαι βέβαιος ότι δεν υπάρχει και ούτε υπήρξε βουλευτής (εκτός ολίγων ανίκανων) που δε θα προτιμούσε τις χιλιάδες ώρες που ασχολείται με την εξυπηρέτηση των ψηφοφόρων του, να τις είχε αφιερώσει στην αντιμετώπιση και στην εξάλειψη των αιτιών εκείνων που δημιουργούν την ανάγκη για τις εξυπηρετήσεις (τα ρουσφέτια). Είμαι βέβαιος ότι κάθε βουλευτής θα προτιμούσε να είχε αποφύγει τον ευτελισμό των τηλεγραφημάτων και των επιστολών που αρχίζουν με τη διαβόητη φράση «Κατόπιν ενεργειών μου...» και είμαι επίσης βέβαιος ότι οι ψηφοφόροι (όχι οι ενδιαμέσιοι παράγοντες) θα προτιμούσαν να μην υπήρχε η ανάγκη της βουλευτικής διαμεσολάβησης για να εξυπηρετηθούν. Να μην είχαν

ανάγκη να ακούσουν και να διαβάσουν το διαβόητο «Κατόπιν ενεργειών μου...»*

Βεβαίως, δεν είναι μόνο το πελατειακό κράτος και οι πελατειακές σχέσεις που οδηγούν στην ανάδειξη ενός βουλευτή. Πολλές φορές, πολλοί άλλοι λόγοι αφήνουν εκτός Βουλής έναν ικανό πολιτικό για να αναδείξουν ένα σταρ, ένα γνωστό ποδοσφαιριστή, ένα γνωστό αθλητή, ένα γιατρό, έναν ηθοποιό, έναν πρώην γενικό γραμματέα και πάει λέγοντας. Για να μην παρεξηγηθώ, όλες οι παραπάνω κατηγορίες επαγγελματιών και λειτουργημάτων δεν είναι σε καμία περίπτωση πολιτικώς επιλήψιμες. Ο καθένας στον επαγγελματικό του χώρο μπορεί και είναι θετικό να μεγαλουργεί. Αυτό όμως είναι διαφορετικό από το να εκλέγεται εκπρόσωπος του Έθνους χωρίς καν να τον έχει ακούσει κάποιος να μιλάει, χωρίς καν να έχει δει ένα γραπτό του ο ψηφοφόρος του. Χωρίς να έχει ακούσει τον πολιτικό του λόγο. Λες και ο ποδοσφαιριστής θα πάει στη Βουλή για να βάλει γκολ ή ο γιατρός για να παρακολουθήσει ασθενείς ή ο ηθοποιός για να δώσει παράσταση.

Επαναλαμβάνω ότι στις παραπάνω επαγγελματικές κατηγορίες υπάρχουν πολίτες με υψηλή πολιτική συνείδηση και σημαντικό πολιτικό λόγο, που θα μπορούσαν κάλλιστα να επιλεγούν για να αποτελέσουν μέλη του Εθνικού Κοινοβουλίου. Όχι όμως επειδή είναι καλοί στο επάγγελμά τους μόνο. Όχι επειδή είναι καλοί ηθοποιοί κ.ο.κ. Και γι' αυτό τον λόγο βεβαίως, αλλά όχι κυρίως γι' αυτόν.

Δυστυχώς, με τη διαδικασία του σταυρού προτίμησης για

* Με τις λέξεις αυτές («Κατόπιν ενεργειών μου») ξεκινούσαν οι επιστολές ή τα τηλεγραφήματα των βουλευτών ή των υπουργών προς τους πολίτες, με τα οποία ανακοίνωναν την υλοποίηση ενός αιτήματος.

την εκλογή των υποψηφίων βουλευτών δεν αποφεύγονται, αλλά αντιθέτως ενισχύονται όλα ετούτα τα αρνητικά φαινόμενα, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι οι εκλεγόμενοι με σταυρό βουλευτές δεν είναι οι περισσότεροι καθόλα άξιοι για τη θέση που κατέλαβαν.

Στο βιβλίο που έχετε στα χέρια σας θα προσπαθήσω, «Κατόπιν ενεργειών μου», να παρουσιάσω την εξέλιξη του τρόπου εκλογής των βουλευτών στην πατρίδα μας και τα συμπαρομαρτούντα του σταυρού προτίμησης, δηλαδή του τρόπου ανάδειξης των βουλευτών που καλλιεργεί διαρκείς, άγονους και κατά κανόνα αθέμιτους προσωπικούς ανταγωνισμούς, καθώς έχει οδηγήσει υποψηφίους ακόμη και να «πεθάνουν» συνυποψηφίους τους, εμφανίζοντάς τους σαν αποβιώσαντες, ώστε να εκλεγούν οι ίδιοι*.

Αναλύοντας τα επιχειρήματα υπέρ και κατά της κατάργησης του σταυρού προτίμησης, θα επιδιώξω να προβληματίσω έστω, ενόψει της συνταγματικής αναθεώρησης που ελπίζω ότι θα υπάρξει σύντομα**, για να διασφαλίσουμε με συνταγματικό τρόπο (αν το πιστεύουμε) ότι στη Βουλή οφείλουμε να στέλνουμε τους καλύτερους για το σύνολο του λαού και του Έθνους και όχι αυτούς που έτυχε να μας εξυπηρετήσουν ή έχουμε δει περισσότερες φορές στην τηλεόραση. Για να δοθεί επιτέλους η δυνατότητα να δούμε στο βήμα της Βουλής ικανότατα άτομα που δεν ασχολήθηκαν με την πολιτική, μόνο επειδή δε θέλησαν να υποστούν την έκθεσή τους σε έναν

* Βλ. ομιλία Γ. Μαύρου, πρακτικά Βουλής, Συνεδρίαση Η' 13ης Οκτωβρίου 1982.

** Βλ. Προγραμματικές δηλώσεις του πρωθυπουργού κ. Τσίπρα στη Βουλή 5 Οκτωβρίου 2015.

προεκλογικό αγώνα που θα τους οδηγούσε με κάθε τρόπο στο κυνήγι του σταυρού για να εκλεγούν. Πολίτες που έχουν μείνει στην αφάνεια, ενώ θα κοσμούσαν το Κοινοβούλιο της χώρας, αν υπήρχε διαφορετικός τρόπος επιλογής των βουλευτών και όχι το κυνήγι του σταυρού.

Ελπίζω ότι «Κατόπιν των ενεργειών μου» αυτών, θα προσθέσω ένα πετραδάκι, με ψήφο στην κατεύθυνση της εξυγίανσης του πολιτικού μας συστήματος και της αναβάθμισης της Βουλής των Ελλήνων. Της Βουλής που αποτελεί τον σημαντικότερο θεσμό του κράτους και μπορεί να υιοθετήσει ριζοσπαστικά μέτρα, για να αρχίσουμε να εξαλείφουμε το θεσμικό μας έλλειμμα, το οποίο όσο θα υπάρχει, θα οδηγεί πάντα και σε οικονομικό έλλειμμα. Οι παθογένειες του πολιτικού μας συστήματος είναι δυστυχώς πάμπολλες. Η εξαφάνισή τους απαιτεί ένα Εθνικό Κοινοβούλιο που θα έχει τη δυνατότητα, τη βούληση, τον ενθουσιασμό να παράξει ένα τεράστιο θεσμικό έργο στην κατεύθυνση αλλαγής των σκουριασμένων δομών του κράτους. Για να γίνει όμως αυτό, απαιτείται τα μέλη να εκπροσωπούν πραγματικά το Έθνος και να μην είναι δεσμευμένα να «εξοφλήσουν» χιλιάδες προσωπικές δουλειές, για να κερδίσουν το μέσο που θα τους ξαναστείλει στο Κοινοβούλιο. Τον επάρατο, όπως είπε κάποτε ο αείμνηστος Ανδρέας Παπανδρέου, σταυρό.

Καθήκον των πολιτών λοιπόν είναι να θωρακίσουμε τα μέλη του Κοινοβουλίου από τις «δουλείες» αυτές και ο μόνος τρόπος είναι η απελευθέρωσή τους από τον σταυρό.

Τι σήμαινε άραγε η ψήφος και πώς χρησιμοποιούνταν στην αρχαία Ελλάδα; Από πού προήλθε η έκφραση «τον μαύρισα», την οποία προτιμούν ακόμη και σήμερα ψηφοφόροι για να δείξουν την αποδοκιμασία τους για έναν υποψήφιο, και πώς γεννήθηκε η έκφραση «το έριξα δαγκωτό» από ψηφοφόρους που θέλουν να διατρανώσουν τη στήριξή τους σε συγκεκριμένο υποψήφιο;

Τι ήταν τα σφαιρίδια με τα οποία ψήφιζαν οι Έλληνες μέχρι το 1926 που υιοθετήθηκε το ψηφοδέλτιο και ο σταυρός προτίμησης για την εκλογή των βουλευτών και για ποιους λόγους η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ, αφού κατήργησε τον σταυρό προτίμησης το 1982, τον επανέφερε αφήνοντας να γίνουν εκλογές με κατάλογο (λίστα) μόνο μια φορά, το 1985;

Γνωρίζει ο ψηφοφόρος τις πραγματικές ικανότητες του υποψηφίου που σταυρώνει; Γνωρίζει αν είναι έντιμος και αποτελεσματικός; Μήπως ο λαός πλανάται πιστεύοντας ότι βάζει τον σταυρό, ενώ, όπως είχε πει ο αείμνηστος πρώην πρωθυπουργός Παναγιώτης Κανελλόπουλος, «του τον βάζουν»;

Ο Γιώργος Νικητιάδης με απλό και εύσχημο τρόπο επιχειρηματολογεί υπέρ της κατάργησης του σταυρού προτίμησης. Εξηγεί με σαφήνεια τους λόγους και τις σκοπιμότητες που συντηρούν εδώ και χρόνια το σημερινό σύστημα εκλογής και το πελατειακό κράτος. Αντλώντας δεδομένα από εκλογικά συστήματα άλλων χωρών, προτείνει διαδικασίες για να ξεπεραστεί αυτή η παθογένεια του πολιτικού συστήματος της χώρας, που έχει εγκλωβίσει τόσο τους πολίτες όσο και τους βουλευτές σε μια ψευδαίσθηση δήθεν ελεύθερης και δημοκρατικής επιλογής.

Εκδόσεις ΨΥΧΟΓΙΟΣ

www.psichogios.gr

ISBN: 978-618-01-1510-9

ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ: 18004

ΓΙΑ ΑΝΑΓΝΩΣΤΕΣ ΜΕ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ